

ФОРМУВАННЯ СПОСТЕРЕЖЛИВОСТІ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ОБ'ЄКТІВ І ЯВИЩ ПРИРОДИ

У процесі вивчення молодшими школярами об'єктів і явищ природи особливе місце відводиться спостереженню, яке водночас формує й удосконалює таку якість особистості, як спостережливість. Очевидною є залежність між рівнями спостережливості й загального розвитку людини: чим вищий рівень спостережливості, тим багатшим, повнішим є світ її уявлень вражень і ширшим кругозір. Для розвитку спостережливості потрібне активне і цілеспрямоване сприймання, що можливе тільки в умовах педагогічного навчання. На необхідність розвитку цієї здібності у молодших школярів на початковому етапі навчання вказували педагоги-класики О. Герд, С. Русова, М. Скаткін, В. Сухомлинський, К. Ушинський.

Спостереження у природі має міжпредметний характер. Воно є тим основним прийомом вивчення природи рідного краю, що передбачений програмами природознавства та природничої освітньої галузі інтегрованого курсу «Я досліджую світ», прийомом формування естетичного бачення навколишнього світу, що є предметом навчання уроків образотворчого мистецтва, музики.

Процес формування спостережливості учнів буде ефективним, якщо вчитель оволодіє структурою спостережень, тобто прийомами їх організації. Виділено основні з них: постановка перед учнями мети спостереження й усвідомлення ними цієї мети; чітке виділення кола об'єктів для спостереження; виділення основних ознак спостережуваних об'єктів; словниково-термінологічна робота; організація узагальнень, форма їх фіксації. Відповідно до цієї структури спостережень, яка зумовлює їх методичну чіткість і послідовність, виділяють кілька етапів:

– підготовчий етап включає в себе: а) визначення об'єкта спостереження; б) виявлення в учнів наявності знань про обраний об'єкт; в) постановку мети і завдань спостереження. Серед дидактичних умов організації спостережень у природі визначенню конкретних об'єктів належить провідна роль. Зміст спостережень дітей у природі, вибір об'єктів для них логічно й органічно пов'язуються з навчальним змістом природничої освітньої галузі.

Коллективні спостереження під керівництвом учителя під час екскурсій у природу є спеціально організованою школою навчання бачити світ природи, сприймати його, і, звичайно, починати цей важливий процес необхідно з формування умінь розглядати одиничні предмети. Це пов'язано з особливостями дитячої уваги, яка має здатність розсіюватись, наштовхуватись на другорядне. До того ж спостереження конкретного предмета обмежене, його простіше організувати орієнтацією на план розгляду, застосовуючи опорні слова. Саме під час розгляду одиничних предметів на початковому етапі /1-2 класи/ в учнів формуються елементарні інтелектуальні вміння. Багаторазові колективні й самостійні вправління у спостережливості, спогляданні предметів, виділенні їх істотних ознак є кращим засобом, за допомогою якого можна досягти самостійності;

– перший етап – це власне процес спостереження, який включає: а) цілісне сприймання предмета; б) аналіз виділених частин і особливостей спостережуваного об'єкта; в) встановлення причинно-наслідкових зв'язків і відношень між предметом розгляду, його частинами і дійсністю. Цей етап реалізується спочатку через організацію колективного спостереження під керівництвом учителя, пізніше – через організацію самостійних спостережень учнів. Розвиток спостережливості в учнів і починається саме на цьому етапі – організації колективних спостережень;

– другий етап спостережень – підбиття підсумків, зосередження уваги на нових відомостях, фактах, ознаках спостережуваного об'єкта, раніше невідомого або знаного поверхово в загальному. На цьому етапі вчитель допомагає учням узагальнювати найістотніші ознаки, виявляти зв'язки об'єкта природи з навколишнім світом, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки. Форма підбивання підсумків спостережень залежить від способу їх організації. Якщо спостереження у природі здійснювалися під керівництвом учителя, то, логічно, найдоцільнішою формою цього першого узагальнення є підсумкова бесіда. Якщо ж поставлено завдання підсумувати результати самостійних спостережень учнів, то доречними стають вільні висловлення дітей;

– третій етап – фіксація результатів у вигляді словесного оформлення. Найпоширенішими формами цього узагальнення є усні та письмові творчі роботи, розповіді – звіти про екскурсію, описи, міркування, виконання графічних малюнків, ведення календаря природи тощо. Реалізація завдань цього етапу – це те логічне завершення, без чого спостереження у природі, у якій би формі вони не проводилися, носили б споглядальний характер. Саме на цьому етапі розв'язуються ті навчально-виховні завдання, основу, джерело яких мають забезпечити спостереження у природі [1].

Таким чином, чітка етапність процесу спостереження за об'єктом природи виявляється лише за умови колективного, керованого вчителем цього процесу і якісно забезпечує формування спостережливості молодших школярів у процесі вивчення об'єктів і явищ природи.

Список використаних джерел

1. Байбара Т.М. Методика навчання природознавства в початкових класах: [Навчальний посібник]. / Т.М.Байбара – К.: Веселка, 1998. – 338с.

ХОМА ОМ.

Мукачівський державний університет, Україна

ВИХОВАННЯ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА ЗАСОБОМ РІДНОГО СЛОВА

Законом України «Про освіту» визначені ключові компетентності, одна із яких – оволодіння державною мовою. У зв'язку з цим змінюються підходи до навчання учнів, створюється нова філософія освіти. «Метою вивчення української мови та літератури, мов та літератур відповідних корінних народів і національних меншин є формування комунікативної, читацької та інших ключових компетентностей; розвиток особистості здобувачів освіти засобами різних видів мовленнєвої діяльності; здатності спілкуватися українською мовою, мовами відповідних корінних народів і національних меншин для духовного, культурного і національного самовираження, користуватися ними в особистому і суспільному

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>